

ŠILDERU ELKAS KALNS

Šilderu Elkas kalns - nocietināta senvieta

Liepājas raj. Durbe

6472

554.

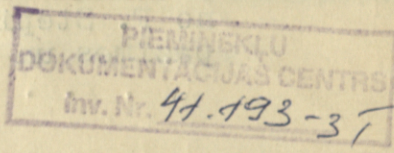
Durbes
Nr. 672. *Elku kalns - pils. 4p., Durbes 19.*

Forma № 1

LATVIJAS PSR MINISTRU PADOMES KULTURAS UN IZGLĪTĪBAS
IESTĀŽU KOMITEJA

Ark.
Vēsturiskā pieminekļa

PASE

№ *31.* pēc PSRS Ministru Padomes apstiprinātā saraksta
pēc Latvijas PSR Ministru Padomes apstiprinātā saraksta.

1. Pieminekļa apzīmējums un vietējo iedzīvotāju vidū lietotajais nosaukums.
Elku vieta, Elkas kalns.

Durbes s.c.

2. Pieminekļa atrašanās vieta ar noteiktu topogrāfiju, ēkām sika adrese.

~~Padomes c. padome, Šilderu m., ap 1 klm austrumos~~
no Dižprāmu ciema, kolchozā "Komunisma ceļš".

3. Notikums, kas saistīts ar pieminekli, ēkām un citiem veidojumiem, celšanas
laiks un arhitekta vārds.

Sena kulta vieta, no vietējiem iedzīvotājiem apzi-
mēta par "Elku".

4. Noteiktās aizsargājamās zonas platība.

70 x 80 m = 5600 kv. mtr.

5. Materiāli, kas apstiprina pieminekļa vēsturisko vai memoriālo nozīmi — mutiski, rakstiski, no iespiestiem avotiem u. c.

Izrakumi izdarīti pieminekļu valdes uzdevumā no F. Stepiņa 1938. g., konstatējot senvietas pazīmes un atrastas senlietas.

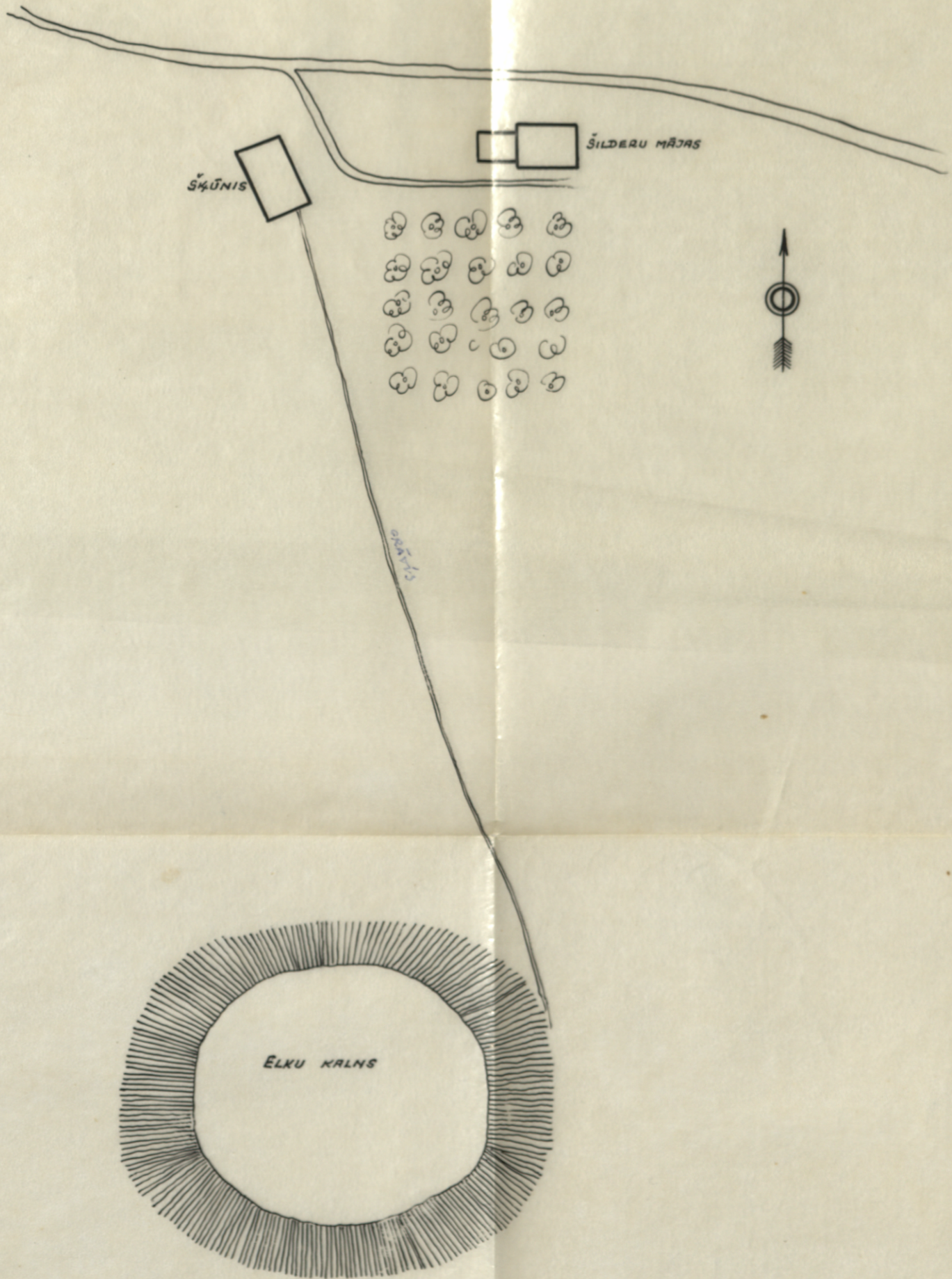
6. Īss pieminekļa apraksts un viņa stāvoklis. Ēkām — norādījumi par būvmateriālu, platību, bilances vērtību utt.

Lauks tiek arts un apstrādāts no kolchoza "Komunisma ceļš". Senvieta tikko nojaušami paaugstināta apkārtējā līdzenumā. Kara postījumi nav.

7. Kas un kad pieminekli pētījis.

1920. g. Liepājas muzeja direktors apskatot šo senvietu, atrada aļļa veidā ogles un trauku šķembas. Vietējie iedzīvotāji stāstīja, ka šeit centrā atradies akmens ar rakstu zīmēm, kas iemūrēts Gausēnu kūts pamatos. 1938. g. senvietu izpētījis, izdarot izrakumus, F. Stepiņš.

ELKU KALNS PADONES CIEMA PAD. ŠILDERU M.

Kam uzdota pieminekļa aizsardzība un uzraudzība. Ēkām — norādīt iestādi, kas tās lieto, kad noslēgts aizsardzības-nomas līgums, vai parakstīti aizsardzības noteikumi, kādiem mērķiem izlieto pieminekļa telpas un viņa tehniskais stāvoklis pases sastādīšanas laikā. Norādījumi par to, kas nepie ciešams pieminekļa aizsardzībai.

Senvieta tiek arta un izmantota no kolchoza "Komunisma ceļš".

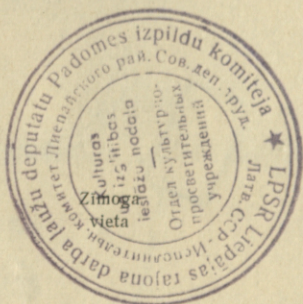
9. Pieminekļa foto uzņēmums.

Foto usm. no dienvidu pusē.

10. Pieminekļa bibliogrāfija. F. Stepiņš "Izrakumi "Elkas kalnā vai "Pilskalnā" Durbes pag. "Silderos". "Senatne un māksla" 1938. g. 122 - 129. l.p.
E. Šturms "Elku kalni un pilskalni "Kursā" 100. l.p. A. Bilenšteins "Magazin d. Lettisch-Literarischen Gesellschaft" 1868. g. 10. sēj. 187. l.p.
11. Kas un kad pasi sastādījis.

Liepājas novada pētišanas muzeja direktors
J. Sudmalis, 1951. g. 3. septembrī.

Par pases sastādīšanu
atbildīgās personas paraksts

PAPILDU IERAKSTI

Pieminekļa pārbaude, atzīmes par remontiem, jaunas publikācijas par pieminekli.

PIEMINEKĻU
DOKUMENTĀCIJAS CENTRS

Inv.Nr. 55630-21

Apstiprināts
ar Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības
inspekcijas vadītāja
rīkojumu

Nr. 28 2000. gada 23. oktobris

Pieminekļa teritorija

Pieminekļa nosaukums:	Šilderu Elkas kalns – nocietināta senvieta
Valsts aizsardzības Nr.	1319.
Nozīme	Valsts nozīmes
Pieminekļa atrašanās vieta:	Liepājas raj., Durbes novads, pie Stūrmaņiem un Šilderiem

Teritorijas robežas apraksts:	<p>a - b robeža vilkta pa tīrumu, bērzu birzs malu</p> <p>b - c robeža vilkta pa tīrumu, bērzu birzs malu</p> <p>c - d robeža vilkta pa novadgrāvja gultni</p> <p>d - a robeža vilkta pa tīrumu, bērzu birzs malu</p>
-------------------------------	---

Pieminekļa teritoriju dabā noteica	arheologs M. Ruša	12.09.2000.
------------------------------------	-----------------------------	-------------

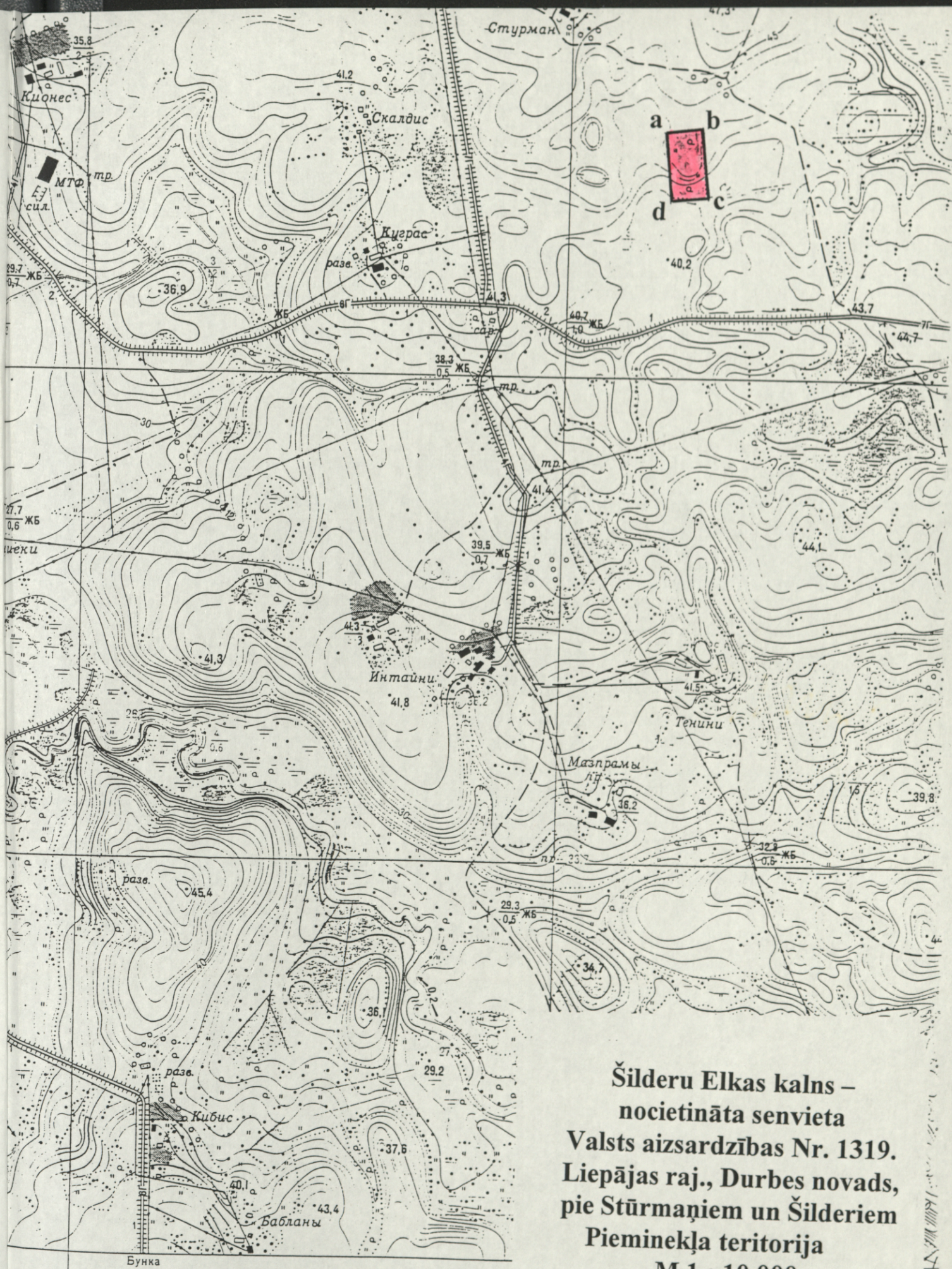
M. Ruša
/paraksts/

Pārbaudīja	Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas Arheoloģijas centra galvenais speciālists A. Šnē	30.09.2000.
------------	--	-------------

A. Šnē
/paraksts/

Šilderu Elkas kalns –
nocietināta senvieta
Valsts aizsardzības Nr. 1319
Liepājas raj., Durbes novads,
pie Stūrmaņiem un Šilderiem
Pieminekļa nosaukums
M. J. Ruša

110 000

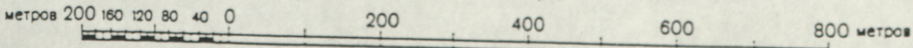

**Šilderu Elkas kalns –
 nocietināta senvieta
 Valsts aizsardzības Nr. 1319.
 Liepājas raj., Durbes novads,
 pie Stūrmaņiem un Šilderiem
 Pieminēkļa teritorija
 M 1 : 10 000**

ографии

1:10 000

в 1 сантиметре 100 метров

Сплошные горизонталы проведены через 1 метр

2. Durbes Elku kalns (arī Pilskalns) pie Šilderiem (arī Gausēniem, Skroderēniem, Elka - Pekšām, Stūrmaņiem, Elceniekiem) (Liepājas raj. Durbes pilsētas lauku teritorija). Pirmo apcietinājuma aprakstu jau 1868.gadā deva A. Bīlenšteins. Elku kalns bijis ap 3 pēdas augsts un

4285

caurmērā 75 soļus liels izeclums, kuŗu ar astoņu soļu attālumu ielokoja trīs grāvji un vaļņi. Divi iekšējie vēl bijuši labi saskatāmi, bet ārējais bijis jau noarts.²⁴ Ap kalnu bija dūksnaina zemiene. Kalna virsma bija plakana; tur agrākos laikos atradies liels akmens ar nesaprotamām zīmēm un akmens krāvumi. Akmens saspridzināts un izmantots Gausēnu mājas kūts būvē. Elku kalnā un tā tuvumā esot atrastas senlietas. Līdzās esošā purvā uziets ozolkoka bluķis.²⁵ P. Stepiņa pārbaudes izrakumos 1938. gadā atsegta 240 kv. m liela Elku kalna platība. Izrakumos varēja konstatēt tikai vienu grāvi un valni; pārējie jau agrākos laikos ir tikuši noarti. Kultūrslānis nebija intensīvs un, kā rakstīja P. Stepiņš, kultūrslānim „īstas mītņu zemes zilganmelnās nokrāsas [...] tomēr nebija”. Izrakumos tika konstatētas ar māliem apmestas koka sienas paliekas, tika atsegti akmeņu sakrāvumi un stabu vietas. Kultūrslānī tika atrastas arī ozolzīles. Atradumi – trauku lauskas, bronzas rotadata ar galvas sudraba platējumu, bronzas kausējamā tīģelīša fragments, vērppjamā vārpstas smilšakmens skriemeļa puse, dzelzs nažu un īlenu fragmenti - attiecas uz vēlo dzelzs laikmetu. P. Stepiņš secināja, ka Elku kalns ir bijusi nocietināta dzīves vieta, kas gan nav bijusi pastāvīgi un ilgstoši apdzīvota. Par dzīvesvietu un ne kulta vietu liecinot atrastais bronzas kausējamais tīģelītis un vārpstas vērppjamais skriemelis, tomēr kultūrslānī nebija dzīvesvietām raksturīgo ēdiena palieku – dzīvnieku kaulu fragmentu. Elku kalna tuvumā nav pilskalna.²⁶ Pēc nostāstiem te bijusi senlatviešu pils un zem zemes dzirdot dziedam gaili. Elka kalna tuvumā zināmi senkapi un atrastas krama atšķīlas.²⁷ Mūsdienās Elku kalna vietā vaīrs nav saskatāmi nekādi mākslīgie zemes pārveidojumi.

²⁴ *Magazin der Lettische-literarische Gesellschaft.* - Bd.14. - St.1. - Mitau, 1868. - S.187.

4293

²⁵ E. Kurtz. Verzeichnis alter Kultstätten in Lettland. *Mitteilungen aus der livländischen Geschichte.* - Bd.22. - H.2. - Rīga, 1924. - S.75. (Nr.295.); K. Bregža 1941.g. 2.jūnija ziņojums. Glabājas Latvijas nacionālā vēstures muzeja Arheoloģijas nodaļas arhīvā.

²⁶ P. Stepiņš. Izrakumi "Elku kalnā" vai "Pilskalnā"... - 122.-130.lpp.

²⁷ A. Vasks. Arheoloģijas pieminekļu apzināšana Liepājas rajonā. *Zinātniskās atskaites sesijas materiāli par arheologu un etnogrāfu 1988. un 1989.gada pētījumu rezultātiem. Arheoloģija.* - Rīga, 1990. - 179.lpp.

VALSTS KULTŪRAS PIEMINEKĻU AIZSARDZĪBAS INSPEKCIJA

Arheoloģijas pieminekļa apraksts

Nosaukums (literārais) (vietējais)	Šilderu Elkas kalns – nocietināta senvieta	
Atrašanās vieta	Liepājas rajons	Durbe, pie Stūrmaņiem un Šilderiem
Bij. apriņķis un pagasts		
Īpašnieks izmantotājs		
Aizsardzības sistēma	Valsts nozīmes, Nr. 1319.	

Apraksts:

Senvietas situācija atbilst A. Vaska (17.09.79.), J. Asara (7.06.91.) un J. Urtāna (3.08.95.) aprakstiem.

Stūrmaņu māju saimnieks, bijušais traktorists Stūrmans pastāstīja, ka kolhoza laikā paugurs ticis apstrādāts, arot arkla lemesis uzvērsis koka ogles un keramikas trauku lauskas. Stūrmans ievērojis, ka katru gadu augusta mēnesī Elkas kalnā ierodas kaut kādi ļaudis, bruņojušies ar kartēm un fotoaparātiem, kas uzdodas par Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas darbiniekiem.

Apmeklējuma datums 16.05.2000.

Ziņu sniedzējs, dzimšanas datums, dzīves vieta

Sastādīja: M Ruša

Paraksts

2000.gada 22.jūnijā.

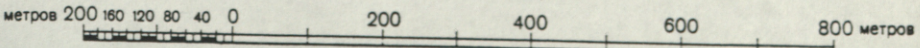

ографии

С-50-17-А-в-3

1:10 000

в 1 сантиметре 100 метров

Сплошные горизонталы проведены через 1 метр.

Балтийская система высот

147-1

Liepājas raj. Durbes pag.	Elku kalns - nocietināta senvieta	KPPP arhīvs Inv. Nr. p 44195 Durbes kalns. 22.01.1994.
------------------------------	--------------------------------------	---

Svētkalni mūsu rajonā ir 12: Gaviezes, Priekules, Durbes, Sakas elku kalni, Vecpili — divi elku kalni, Embūtes upuru kalns, Embūtes Vēres kalns, Kazdangas baznīcas kalns, Aizpuļes Ormkalns,, Dunaikas elku kalns (pilskalns) un Aizvīķu pilskalns. Kā redzams, daudziem šiem kalniem ir nosaukums «elku», taču tas nenozīmē, ka uz tiem ir atradušies kādi darināti elku dievi. Ticamāk, ka šie nosaukumi radās kristiešu ietekmē, jo viņi mūsu senču dievus dēvēja par pagānu vai elku dieviem.

V. Sikane. Senču svētvietas mūsu novadā.

Liepājas rajons	Durbes novada lauku teritorija foto: I. Vize, 04.03.2008.	Valsts nozīmes arheoloģijas piemineklis Šilderu Elkas kalns – nocietināta senvieta (v.a.Nr. 1319)
-----------------	---	--

Foto no DA, no ceļa uz Kroti. Elkas kalna robeža – novadgrāvis pāri laukam.

Sagatavoja: Liepājas rajona inspektore I. Vize 2008. gada 6. martā.

Arheoloģijas pieminekļa apraksts

No 59.893-51

Nosaukums (literārais) Elkas kalns - pilskalns(vietējais) Elkas kalnsAtrašanās vieta Liepājas rajons Durbes ciema padomeStūrmaņu mājasBij. apriņķis un pagasts Lp., Durbes

klh. "Durbe"

Lietotājs, izmantotājs _____

LVKPS. 672.

Aizsardzības sistēma _____

Apraksts Šis Durbes pagastā esošais Elkas kalns literatūrā plašāk pazīstams kā Šilderu Elkas kalns (sakarā ar P. Stepina 1937. gada izrakumiem), taču sakarā ar to, ka "Šilderi" 2. pasaules kara laikā nopostīti, pēckara laikā kalns ticis orientēts pēc apm. 300 m ziemeļrietumos esošajām Stūrmaņu mājām. Objekts tīruma vidū izdalās kā garens, lēzens pacēlums, kurš apaudzis ar palieliem bērziem u.c. sīkākiem kociņiem. Pakalna ziemeļu daļā vērojamas vecas kupicas, bet gar tā dienvidrietumu malu neskaidras izcelsmes ap 1 m plats grāvītis. Citādi Elkas kalns atbilst iepriekšējiem aprakstiem.

Aprakstījuma datums 07.06.91.

Ziņu sniedzējs, dzimšanas datums, dzīves vieta _____

Sastādīja: J. AsarisParaksts

MKPZPP

19 91. g. 8. novembrī

Līvānijas apm. Durles pag.

Elku kalns

Dr. V. Meģone

Brīvnieku (Sīlderēnu) māj.

Elku kalns atrodas 700 m uz S no Brīvnieku jūras, 0,3 km no Lielceļa.

Elku kalns tagad ir no vidus apskārt dūnuku nolaidens strūkas, kas atdalīta ar pārstājiem 50 cm diametrā nosusīnēdņos grāvjiem, kvadrāta veidā, no pārstājiem tīrumbā. Augstums ne vairāk par 1 m., apšots cukurbietēm.

0,3 km attālumā krotas plūkalns.

Pan kalnu raksturo Bīlenšteins (Meģ. Lekt., S. 187).

Elku kalns tikot arto jau kēdus 60 gadus. Kalnā senāk bijusi akmeņu krājumā un vidū lielā akmeņa cilvēka auguma, tajā esot bijušas rekrutas nekārtības zīmes.

Ļēģus gadus arot kalns galīgi nopostīts, iekrājis tīrumbā, skūti.

K. Bregžis 1941g. 2. VI.

Elku kalns pirms tam. formas vairs nav saukātāmas. Tagad tas ir nolaidēnāts. Virs bijis ap 3 m augsts, apskārt 3 zemi valņi, kalns virsma plakana, tajā atrocas akmeņa ar diametrā rekrutām zīmēm. Apraksts.

(„Skrodēni“)

E. Tabaka 1929g. 15. VI.

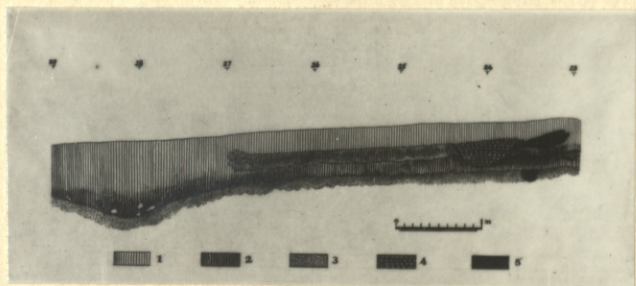
P. Stepiņš 1937g. 3. I par 2 lātnem nopisājis 1 kr. krusatādu ar fragmentāru galvas sudzaba epikalumu, kas atbilst „Elkas kalnā” Durles Sīlderēnu grāvī 20. kot.

- arī ar nosaukumu Elku kalns pā Bausēnu māj.

„Senāk kalns apšārtis 3 valņi, bet tie vēlākā laikā aizasti. Kalna vidū atrocas cyure akmeņa ar savādāku nesaprotamiem rakstiem. Akmeņa aizverts, sarkalobīgs un iemūrēts Bausēnu māj. Caudera pamatā. Kalnam ir nelielīgi apaļa forma, 140 pēdas diam. Apkārt tam stīpās 3-4 pēdas plata, uzola ogļēm un zvirgdamo roku galalāzēm bagāta zemes josta.”

E. Šturms 1933g. 12. V.

Durbes Š I L D E R U E L K A kalns
Liepājas raj., Durbes p.

Nr.R2290

Griezuma plāns

NrR2291

Izrakumu attēls

Nr.R2292

Kopskats

Liepājas raj.
Durbes pag.

Elka kalns pie Stūrmaņiem

Inv.Nr.102579
No DR
7.06.91
Foto:J.Siatkovskis

Inv.Nr.102578
No ZRR
7.06.91
Foto:J.Siatkovskis

Liepājas raj.
Durbes pag.

- 1- Elka kalns - kulta v.
- 2- Karātavu kalns - nost.v.
- 3- Nostāstu v. pie "Kēniņiem"
- 4- Event. "mēra kapi" pie "Popēniem"

Kolh. "Durbe"
M 1:10000

"Elkas kalns" Durbē, pie Stūrmaņu mājām

bij. Šilderu māj., Liepājas raj., l/a Durbe, agr. Durbes pag.

Elkas kalns atrodas pie bij. Šilderu mājām, kas kara laikā nopostītas. Tagad tuvākās ir Stūrmaņu mājas, ap 300 m uz ZR no Elkas kalna. 1937. g. P.Stepiņš te izdarīja izrakumus. Pieminekļi atrodas tīruma vidū, tas apaudzis bērziem un krūmiem. Ir izdalīts nē izmantojamās zemes. Apkārtnes iedzīvotāji kalnu zina.

17. 09. 79.

A. Vasks

A, Vasks

"Elkaskalns" pie Stūrmaņu mj. (Šilderu Elkas kalns)

Arheoloģijas pieminekļa apraksts

Nosaukums (literārais) Elkas kalns
(vietējais) _____
Atrašanās vieta Liepājas rajons Durbē pagasts
Stūrmaņu un Silderu mājas
Bij. aprīķis un pagasts _____
Īpašnieks izmantotājs _____
Aizsardzības sistēma R 12.00044.000

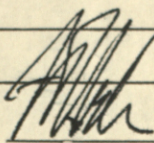
Apraksts

Elkas kalnu atradu pēc atzīmes zemes ierīcības shēmā. Tas ir palielēm bērziem apaudzis lēzens Z - D virzienā orientēts izcēlums uz DR no Stūrmaņu mājām. Ap Elkas kalnu atrodas krūmainas pļavas, D pusē ir meliorācijas grāvis. Virs tuvākās apkārtnes kalns izceļas par 1 - 2 metriem. Tas sastāv itkā no divām daļām, kuru kopējais garums Z - D virzienā ir ap 100 m. D daļas ir vairāk izcelta; tās garums Z - D virzienā ap 50 m, platums ap 40 m. Nekādas mākslīgā veidojuma pazīmes vai kultūrslānis nav vērojams.

Apmeklējuma datums 3.augustā 1995.

Žiņu sniedzējs, dzimšanas datums, dzīves vieta _____

Sastādīja: J.Urtāns

Paraksts

199 5 g. « 3. » augustā

Liepājas raj.

Šilderu Elkas kalns.

Durbes pag.

Neg.Nr. 104966.

NoZ

10.08.1995.

Foto: J. Urtāns

Neg.Nr. 104967.-104968.

No D

10.08.1995.

Foto: J. Urtāns

Neg.Nr. 104969.-104970.

No DR

10.08.1995.

Foto: J. Urtāns

Liepājas raj. Durbē	Elka kalns - nocietināta senvieta	Latvijas PSR arheoloģija. - R., 1974. - 184. lpp.
------------------------	-----------------------------------	--

līdz šim maz pētītas arī nocietinātas patvēruma vietas, kas atradušas attālāk no dzīvesvietām un kur apkārtējo ciemu iedzīvotāji meklējuši patvērumu briesmu gadījumos. Tās ir ieapaļas formas un bieži vien norobežotas vairākiem palīņiem. Izrakumi²⁰ šādā nocietinājumā Durbes Silderos parādījuši, ka dabiskais apaļais 1,5 m augstais kalns bijis norobežots grāvjiem un vaļņiem. Kalna virsmā 240 m² teritorijā konstatētas māliem apmestas koka aizsargsienas paliekas un daudz dūres lieluma akmeņu (varbūt aizsardzības nolūkā mešanai). Atrasts daudz keramikas, māla tīģelišu fragmentu, vārpstas skriemelis u. c. To, ka šī vieta nav bijusi pastāvīgi apdzīvota, liecina ļoti plānais mītnu slānis, samērā nelielais senlietu skaits un ēku palieku trūkums.

²⁰ Stepiņš 1938, 122.—130. lpp.

Silderi kulta v — Durbes Silderi (Elku kalns) Liepājas r. Durbes p. Izr.: P. Stepiņš 1938. Lit.: Stepiņš 1938. D.

Stepiņš 1938 — P. Stepiņš. Izrakumi Elka kalnā vai pilskalnā Durbes pag. Silderos. — SM, 1938, 2.